

**ШКІЛЬНА БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНСЬКОЇ ТА СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

Ліман Френк Баум

**ОПУДАЛО
З КРАЇНИ**

Оз

Харків
«ФОЛІО»
2023

Глава 1
ВЕЛИЧЕЗНА ВОДОВЕРТЬ

На березі синього океану на пагорбі під великою
акацією сиділи двоє: Капітан Біл та дівчинка на
ім'я Тротта.

— Здається мені, — задумливо мовив Капітан, озираю-
чи сині простори, — здається мені, Тротто, що чим більше
ми знаємо, тим більше розуміємо, що нічого не знаємо.

— Щось я не дуже розумію, Капітане Біле, — відпові-
ла дівчинка розважливо, спрямувавши погляд туди, куди
дивився старий морський вовк, вдалечінь дзеркальної
гладі. — А от мені здається, що чим більше набуваєш знань,
тим більше вони стають тобі в пригоді.

— Я знаю, на перший погляд так і здається, — кивнув
моряк, — та ті, хто знає найменше, мають звичку вважати,
що вони знають все, що потрібно знати, в той час, як ті, хто
знає найбільше, завжди думають про те, який же до біса
великий цей світ. Саме ті, хто багато знає, добре розумі-
ють, що одного людського життя вистачить лише на те, аби
кілька разів зачерпнути веслом в океані знань.

На це Тротта нічого не сказала. Вона була ще зовсім юною. У неї були великі очі і серйозний допитливий погляд. А Капітан Біл уже довгі роки був їй вірним другом і наставником, і саме від нього вона дізналася все, що знала.

Дивною він був людиною, цей Капітан Біл. Не такий вже й старий, хоча волосся у нього — чи, власне, те, що від нього зосталося, — було сивим. За винятком кількох прядок, голова в нього була, як те яйце, та ще й лискуча, як церата на сонці, від чого його великі вуха кумедно стирчали у різні боки. Очі, колись блакитні, теж наче вицвіли на сонці, а його задубіле від морських вітрів обличчя було круглим і зморшкуватим. Лівої ноги від коліна у Капітана Біла не було, і саме через це старий морський вовк більше вже не виходив у море. Дерев'яна нога, яку він мав, годилася на те, щоб шкандибати по твердій землі або покатати Тротту на човні, і навіть під вітрилом, але коли йшлося про «аврал, всі нагору» та «на рею», чи коли треба було виконати якусь роботу на судні, морська служба була йому вже не до снаги. Залишивши службу, він знаходив відраду в тому, що цілком і повністю присвятив себе вихованню маленької дівчинки.

Нещасний випадок, внаслідок якого Капітан Біл втратив ногу, трапився приблизно тоді, коли народилася Тротта, і з того часу він квартирував у матінки Тротти й щотижня платив за куток з тих статків, що заробив, коли виходив у море.

Він полюбив дитину і, коли вона була ще немовлям, часто гойдав її на колінах і возив на спині наче конячка, і це були перші поїздки дівчинки, у якої ніколи не було дитячого візочка, а мало не з перших кроків дитини старий моряк і дівча були вже нерозлийвода і разом пережили немало

пригод. Кажуть, що коли Тротта тільки-но з'явилася на світ, в головах її колиски вже пурхали феї, які й помітили її чоло незримими чарівними знаками — і тому вона бачила чудеса, які іншим людям бачити не дано.

Стара акація, під якою вони сиділи, росла майже на краю крутого обриву, а до води, де був до валуна пришвартований товстим канатом човен Капітана Біла, звиваючись, збігала стрімка стежина. День видався спекотним, і жоден подув вітерцю не колихав листячко над головою, тож Капітан Біл і Тротта тихо сиділи собі в тіні, чекаючи, поки сонце сяде нижче і можна буде покататися на човні.

Ще заздалегідь вони надумали попливти на човні до великих печер, що їх за довгі віки невпинних зусиль хвилі видовбали в прибережних скелях. Ці печери можна було досліджувати нескінченно, тому не дивно, що старий моряк і дівчинка дуже любили запливати вглиб казкових гротів.

— Ну, то що, Капітане, — нарешті мовила Тротта, — чи не пора у путь?

Бувалий моряк кинув прискіпливий погляд на небо, потім — на море, а тоді — на нерухомий човен і похитав головою.

— Може, й пора, Тротто, — відповів він, — а може, й ні, бо щось тут не так.

— Що саме не так? — здивувалася дівчинка.

— Не знаю, що саме. Та якось занадто вже тихо. Ні вітерцю, ні брижів на воді, та й чайки щось не літають, і це майже на заході найспекотнішого дня року. Я не мастак передбачати погоду, Тротто, та будь-який моряк тобі скаже, що це лиховісні прикмети.

— А я от нічого такого не бачу, — здвигула плечима Тротта. — Якби на небі була хоч хмаринка з мій мізинець

завбільшки, то, може, й була б причина непокоїтися, але ж — поглянь, Капітане! — небо ясне, ясніше не буває.

Капітан знову обвів поглядом небо і море й нарешті кивнув.

— А що, може й гайнемо до печер, — не бажаючи засмучувати дівчинку, зглянувся моряк. — Це не так вже й далеко, та й ми будемо пильні. Тож гайда, Тротто!

І вони спустилися звивистою стежкою до моря. Авжеж, дівчинці було завиграшки збігти схилом униз, а от Капітанові Білу, через його дерев'яну ногу, було непереливки: йому, щоб не впасти, час від часу доводилося чіплятися то за виступи скель, то за коріння кущів. На рівній дорозі він був вправний, як і будь-хто, а от щоб видертися схилом вгору чи вниз, йому потрібно було докласти зусиль.

Так чи інакше, а до човна вони дісталися без пригод. І поки Тротта відв'язувала човна, Капітан дістав з розколини під каменем кілька лойових свічок та коробку вощених сірників, які він запхав у широкі кишені своєї зюйдвестки. А зюйдвестка — то така коротка непромокальна брезентова куртка, яку старий моряк одягав у всіх випадках, коли взагалі могла знадобитися куртка, а її бездонні кишені завжди були набиті всякою всячиною, як речами корисними, так і такими, які він тримав просто для краси і які змушували навіть Тротту замислюватися, звідки вони взялися і чому Капітан зберігає їх, наче якийсь скарб. Два складані ножі, великий і маленький, в'язки мотузок, рибальські гачки, цвяшки — все, що могло хоч коли-небудь стати в нагоді. Але ж яка користь могла бути від мушель,

нанизаних на шворку, від бляшаних коробочок з невідомим вмістом, гудзиків, пінцета, таємничих пляшечок і подібних цікавинок, які зовсім не обов'язково носити скрізь зі собою. Однак це був його власний клопіт, і ось тепер, коли свічки й сірники зникли в глибинах тих же кишень, Тротта промовчала, адже було хоча б зрозуміло, для чого вони можуть знадобитись у темних печерах.

На веслах у них завжди сидів старий моряк, тому що він гріб і сильно, і вправно, а Тротта завжди сиділа на стерні й кермувала. Їхній човен стояв у маленькій напівкруглій бухточці, з якої їм належало вийти в набагато більшу затоку і нею доплисти до дальнього мису, де й починалися печери. Вони вже були за добру милю від берега на пів шляху до мису, коли Тротта раптом випросталась і вигукнула:

— Що це, Капітане?

Той перестав гребти і напівобернувся туди, куди показувала Тротта.

— А це, моя любя Тротто, — повільно відповів він, — три тисячі чортів на румбу, скидається на величезний вир.

— А звідки він взявся, Капітане?

— Вихор у повітрі створює вир у воді. Схоже, на нас чекає велика морока. Тому-то все й виглядало підозріло тихо.

— А він наближається, — зауважила Тротта.

Старий моряк схопився за весла і почав з усіх сил гребти.

— Це не він наближається до нас, — видихнув він, — а нас тягне до нього, неначе магнітом!

Засмагле личко Тротти помітно пополотніло, та вона ще міцніше вчепилася у стерно, хоча вголос нічого не промовила, аби не виказати свого страху. А в міру того, як вони наближалися, ревіння виру ставало все гучнішим, та-

ким, що аж вуха закладало. Від сили виру поверхня моря перетворилася на величезну вирву, стіни якої косо падали вглиб, утворюючи немов велику темну діру в океані, бо обертальна сила урагану не давала водам зімкнутися знов.

І вже невдовзі, попри всі зусилля, човен з Капітаном Білом і Троттою опинився на зовнішньому краю широкої, як супова тарілка, круговерті, і старий моряк добре розумів, що якщо не вдасться відігнати маленьке суденце від стрімкої течії, то їх поглине чорна паща безодні, що зяяла посеред моря. Тож він щосили наліг на весла. Він гріб, як ніколи в житті, і на одному із шалених гребків ліве весло хруснуло й розламалося навпіл, а сам він аж розтягнувся на дні човна.

Він хутко підхопився знов і одразу ж глянув за лівий борт. Потім перевів погляд на Тротту, яка з відсутнім поглядом аж залякла біля стерна. Тепер їхній човник опинився у владі стихії: його швидко несло круговертю все далі й далі вглиб. І тепер годі було й думати, що їм вдасться вирватися з водоверті. Зрозумівши це, Капітан Біл просто пригорнув Тротту до себе, ніби намагаючись уберегти її від неминучої біди. Говорити щось було марно, голос все одно тонує у реві виру.

Вірні друзі і раніше не раз дивилися в обличчя небезпеки, але жодного разу вона не була настільки велика й настільки близька. І все ж Капітан Біл, заглянувши в очі Тротти, чомусь згадав, скільки разів дівчинку вберігали якісь невидимі сили, і не впадав у відчай.

Велика діра у темній воді все наближалась і наближалась і виглядала все жахніше й жахніше, та мандрівники сміливо мчали назустріч долі.

ЗМІСТ

Глава 1. Величезна водоверть (переклад І. Ільїна і О. Кальниченка)	7
Глава 2. В печері під водою (переклад І. Ільїна і О. Кальниченка)	14
Глава 3. Орк (переклад І. Ільїна і О. Кальниченка)	23
Глава 4. Світло в кінці тунелю (переклад І. Ільїна і О. Кальниченка)	37
Глава 5. Господар острова (переклад І. Ільїна і О. Кальниченка)	45
Глава 6. Політ карликів (переклад І. Ільїна і О. Кальниченка)	61
Глава 7. Гулястий Чоловік (переклад І. Ільїна і О. Кальниченка)	67
Глава 8. Блискучого Гудзика знову загублено і віднайдено (переклад Т. Гнатишин)	77
Глава 9. Королівство Прокляття (переклад Т. Гнатишин)	90
Глава 10. Пон, помічник садівника (переклад Т. Гнатишин).	100
Глава 11. Злий Король і Гуглі-Гу (переклад Т. Гнатишин)	106
Глава 12. Коник-стрибунець з дерев'яною лапкою (переклад Т. Гнатишин)	116
Глава 13. Глінда Добра та Опудало з країни Оз (переклад Т. Гнатишин)	128
Глава 14. Замерзле серце (переклад Т. Гнатишин)	135
Глава 15. Тротта зустрічає Опудала (переклад Т. Гнатишин)	148
Глава 16. Пон закликає Короля здатися (переклад Т. Гнатишин)	155
Глава 17. Орк рятує Блискучого Гудзика (переклад Т. Гнатишин).	162
Глава 18. Опудало зустрічається з ворогом (переклад Т. Гнатишин)	168
Глава 19. Підкорення Відьми (переклад Т. Гнатишин)	176
Глава 20. Королева Глорія (переклад Т. Гнатишин)	184
Глава 21. Дороті, Бетсі та Озма (переклад Т. Гнатишин)	195
Глава 22. Водоспад (переклад Т. Гнатишин)	202
Глава 23. Країна Оз (переклад Т. Гнатишин)	209
Глава 24. Королівський прийом (переклад Т. Гнатишин)	213